

Дар тафсири "Байзовӣ" омадааст, ки "Ҳаворийюн аз калимаи "ҳур" гирифта шуда маънояш сафед аст. Чун асфиёи уммати ҳазрати Исо (а) сафедпӯш буданд онҳоро ҳаворийюн мегуфтанд. Ёрони ҳазрати Исо (а)-ро низ "Ҳаворийюн" мегӯянд".

Поёни сураи «Сафф». Ва лиллоҳил ҳамд.

Сураи Чумъа

62-юм сураи Қуръон буда, дар Мадина нозил шуда, аз 11 оят иборат аст.

Масъалаи муҳиме, ки мавриди баррасии сураи мазкур қарор мегирад, намози чумъа аст, ки онро Худованд барои муъминон фарз гардондааст.

Мисли сураҳое, ки дар ибтидои китоб ошноӣ пайдо намудед, огози сураи мазкур низ баёнгари он аст, ки кулли мавҷудоти Замину осмонҳо аз Холиқи худ ба покӣ ёд мекунанд.

Сипас сухан аз беъсати ҳазрати Муҳаммади Мустафо (с) меравад. Ба воситаи ин зоти муборак Офаридгор мардумро аз гирдоби ҷаҳолат берун овард ва Ӯ(с)-ро аз миёни араб барои саодатманд гардидани мардум раҳнамо интихоб намуд.

Инчунин аз қавми ғайри араб сухан меравад, ки дини Исломо пазируфта, дар роҳи нишондодаи Худованд (исломдорӣ) бо бародарони араби худ дар сабқат қарор мегиранд.

Худованди мутаъол таъкидан аҳволи яҳудиёно, ки онҳоро дар пазируфтани шариъати илоҳӣ, мукаллаф гардонид ба буд ва ле саркашӣ намуданд, баён месозад.

Ин ва дигар масъалаҳоро дар рафти тарҷума ва шарҳу тафсир ба таври муфассал, иншоаллоҳ, рӯйи коғаз хоҳем овард.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

*Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону
бениҳоят бораҳм аст.*

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ

الْحَكِيمِ

**Юсаббиҳу лиллаҳи ма фи-с-самāвāti ва ма фи-л арзӣ-л
Малики-л Қуддӯси-л Ёзӣзи-л Ҳақим.1.**

*1. Ҳар он чӣ дар осмон ҳаст ва он чӣ дар Замин аст, Аллоҳро, ки
подшоҳи ниҳоят пок (ва) ғолибу боҳикмат аст, ба покӣ ёд
мекунад.*

Худованди кариму мутаъол, ки холиқи тамоми мавҷудоти оламҳо ва молику подшоҳу тасарруфкунандаи ҳамаи онҳост, аз тарафи кулли махлуқоти худ, ки дар Замину осмонҳо қарор доранд, ба покӣ ёд карда мешавад. Вале тасбеҳи мавҷудоти Замину осмонҳо барои мо, инсонҳо ноаён ва номаълум аст, зеро ҳама кори Худованд бинобар ирода ва ҳикмати хос ҷобаҷо гардидааст. Ӯ таъоло дар мулки Худ ғолиб ва дар санъат ҷобаҷо гузори махлуқоти Худ бисёр боҳикмат аст.

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

**Ҳува-л лазӣ баъаъа фи-л-уммиййина расула-м минҳум
ятлуъ ъалайҳим айātiҳи ва юзаккиҳим ва
юъаллимухуму-л-китаба ва-л-ҳикмата ва ин кану мин
қаблу ла фи залāлим мубӣн.2.**

*2. Ёст Зоте, ки ба қавми ноҳонда (бе савод) аз худашон
Пайғамбаре фиристод, ки бар онҳо оёти Ёро меҳонад ва онҳоро
пок мекунад ва онҳоро Китобу дониш меомӯзонад. Агарчи пеш аз
ин ошкоро дар ғумроҳӣ буданд.*

Худованди ҷалла ва ало шаънуҳу бо раҳмат ва ҳикмати Худ ба қавме, ки соҳиби илму донишу маърифат набуданд, аз байни худашон пайғамбаре фиристонд ("уммӣ"), ки мисли онҳо на навишта метавонист ва на хонда. Чунончи дар ҳадис омада: **"Наҳну умматун уммийятун ло нактубу ва ло наҳсаб"**.

Яъне дар қудрати Худованд тааҷҷубе нест. Ё қодир аст ба фарди аз савод холи бигӯяд: "Икраъ!" (бихон), ва он зоти бобаракот бо қудрати илоҳӣ ба мардум ояҳои Қуръонро аз таҳти қалб хонаду фаҳмонад ва омӯзонаду онҳоро аз гирдоби ҷаҳолати куфру гуноҳҳо поку тоза гардонад. Яъне Паёмбари баргузидаи Аллоҳтаоло ба мардум Қуръонро, ки каломи раббонӣ ва китоби инсонсоз аст, оя-оя расонид, аз маъно ва матлаби он онҳоро огоҳ сохт ва ба роҳе, ки Худованд муайян кардааст, раҳнамоӣ кард ва аз суннати набавияи худ онҳоро таълим дод.

Зеро қавми араб пеш аз ин аз роҳи мустақим хориҷ шуда, дар гумроҳӣ ва ҷаҳолат ҳаёт ба сар мебуданд. Аслан арабҳо то фиристода шудани Расули Худо (с) ворида дини Иброҳим Халилulloҳ буданд, локин бо гузаштани солиёни дароз ин динро тағиру таҳриф карда, ба ҷойи тавҳид ширк ва ба ҷойи яқин шак оварда буданд.

Аҳли китоб дар он асно китобҳои осмониро табдил дода, гумроҳ буданд. Дар он айём маълум буд, ки мардум ба фиристода шудани Расули Худо (с) саҳт муҳтоҷу ниёзманданд.

Худованди мутаъол бо фазлу карами Худ ҳазрати Муҳаммади Мустафо (с)-ро аз байни мардум интихоб намуда, ба сӯи мардум бо як шариъати бузурги инсонсоз фиристонд. Шариъати ӯ (с) чунон шарияте буда, ки ҳидоят баён ва ниёзмандиҳои мардумро ба кулӣ дарбар дошт.

Барои шумо- хонандаи иззатманд замони ҷоҳилиятро, кушоду рӯшантар баён намудан овардани қиссаеро зарур мешуморем.

Дон азизам, ки дар он замон мардуми Ҷазираи Араб дар ботлоқи куфру ҷаҳолат ва зулму ваҳшоният гӯё то гулӯ ғӯтида буданд. Вақте ки дини Ислом арзи ҳастӣ намуд, мардуми ҷоҳил гурӯҳи муъмину ба Худои ягона имоновардаро ҷабру зулми бисёр намуданд.

Аввалин мусалмонони рӯи Замин ба ин бедодгариҳои сангдилон тоб наоварда, хонаву дар ва диёри азизашон тарк намуда, бо дили кабобу дидаи пуроб ба сӯи Ҳабашистон ҳиҷрат намуданд. Саҳоба Ҷаъфар ибни Абӯ - Толиб (р) писарамаки ҳазрати Муҳаммад (с) низ дар он миён буд. Дар он даврон

Наҷҷошӣ гуфтани шахс шоҳи Ҳабашистон буд. Чун ба он мулк расиданд, шоҳ муҳочиронро назди худ хонду аҳвол пурсид.

Пас, Ҷаъфар гуфт: "Эй подшоҳ, мо қавми ҷоҳилу нодоне будем, ки буту санамро ибодату парастии мекардем. Соҳибқувватони мо заифонамонро ҷабру зулм мекарданд, аз фисқу фучур рӯ намегардондем, алоқаи хешу таборӣ аз миёни мо бурида буд, бо ҳамсоягони худ муомилаи бад доштем. То замоне ки Аллоҳтаъоло бар мо миннат ниҳоду аз миёни худӣ мо Паёмбаре фиристод, бар ин ҳоли ҳайвонӣ қарор доштем.

Ӯ шахсест, ки мо аз насабу, шахсияти вай, ростгӯию амонатдорӣ ва дигар хислатҳои ҳамидаи инсонияш пеш аз ин огоҳ будем. Ӯ моро даъват намуд, ки парастии ҷӯбу санги берӯху бечонро, ки то имрӯз бобою бобокалонҳои мо ба ҷо меоварданд, тарк созем ва ба тоъату ибодати Худои яккаву ягона, бе чуну чаро ва соҳиби мулки ҷаҳон рӯ биёрем.

Вай моро таълим дод, ки ростгӯӣ бошед, ба амонате хиёнат накунад, хуни ноҳақ нарезед, аз фаҳшу фисқу фучур бипарҳезед, дуздӣ накунад, моли ятимро нахӯред, бо ҳамсоягон дар меҳрубонӣ ҳаёт ба сар баред ва ба шахси пок тухмати зино мабандед. Ҳамчунин фармуд ҳеҷ гоҳу ба ҳеҷ сурат ба Худои ягона ширк наёред, намоз бихонед, рӯза бидоред, закоти мол бидиҳед ва боз бисёр масоили дини Исломо барои мо фаҳмонд. Мо дар навбати худ суханони ўро тасдиқ намуда, ба ў имон овардем ва таълимоте, ки аз сӯи Аллоҳтаъоло ба вай ваҳй гардиду ба мо расонид, пайравӣ намудем. Акнун мо Худои ягонро парастии мекунем ва ба Ё касеро шарик намедонем. Ҳарчиро, ки ҳаром ҳукм намудааст, ҳаром медонем ва он чиро, ки ҳалол гуфтааст, ҳалол медонем.

Аммо қавми мо бошад, ин гуфтаҳои фиристодаи Худо (с)-ро напазируфтанд, ба мо ҷабр намуда, маҷбурамон карданд, ки ҳаромро ҳалол гӯем, ба одати пешина бозгардем ва аз ин дини ҳақ рӯй бигардонем. Мо ноилоҷ ба диёри ту, ки мардумаш аҳли китоб аст, ҳиҷрат намудем..."

Баъди ин тафсилот Ҷаъфар сураи "Марям"-ро тиловат намуд. Аз хондани ояҳои аввал Наҷҷошӣ мутаасир гашта, ашк аз дидагонаш ҷорӣ шуд. Дар ин асно қурайшиҳои мушрик ба Ҳабашистон омада, даъвои боз гардонидани ҳамқабилаҳояшон карданд.

Вале Наҷҷошӣ баъд аз шунидани суханони саҳоба Ҷаъфар (р) мусалмононро дар ҳимояи худ гирифта, монеъи бозгашти онҳо шуд ва баъд имон оварда, мусалмон шуд. Наҷҷошӣ то замони

бозгашти муҳочирон ба онҳо меҳрубонӣ мекард ва муомилаи некӯ дошт.

Чунин ривоят омада, ки аз ҳамқаवмонаш танҳо Наҷҷошӣ имон оварда буд. Хост, ки маҷлис орошта мардумро ба сӯи Исломи, ин дини мубини рӯи Замин даъват намояд. Ба ҳиҷраткардагон гуфт: "Кореро ман пеши худ чун мақсад гузоштаам, он саҳлу осон нест. Мабодо қавми ман маро бикушанд ва шуморо осеб расонанд. Бинобар ин, ҷое рафта пинҳон шавед. Агар ман саломат монам, боз баргашта биёед ва агар маро ба ҳалокат расонанд, пинҳонгоҳи дигар бичӯед". Пас, чун қавмашро ба толори маҷлис хонд ва онҳоро ба дини ҳақ даъват намуд, ҳама мисли хар бонг баланд карданд. Ин қисми ривоятро, ки мисли хар бонг заданд дар шаъни қавми подшоҳи Рум донистаанд. Хулоса ин ё он маҷлис ба анҷом расид, вале ўро амон доданд. Чунки ў гуфт: "Ман шуморо санҷидам, ки дар дини худ мустаҳкам ҳастед, ё не!" Мардуми муҳочир боз ба назди Наҷҷошӣ баргаштанд...

Ҳангоме ки подшоҳи Ҳабаш ҷон ба ҳақ таслим кард, касе ёфт нашуд ҷанозаи ўро бихонад ё буду аз тарси куффор ин корро накарданд. Аллоҳтаъоло аз ғайб ба Расули Худ (с) вафоти ўро расонид.

Сарвари мусулмонон он рӯз, ки аз масҷид берун меомад, ба саҳобагони худ гуфт: "Имрӯз бандаи солеҳи Парвардигор вафот кард". Пас, ҳазрати Расулуллоҳ (с) бо ёрони худ барои ў ҷанозаи ғоибона хонданд. Қиссаи муҳочирин ва подшоҳи Ҳабаш тўлонист, мо мухтасар гуфтем.

Тавре дар ибтидо аз мазмуни ояи аввал чунин баромад, ки Паёмбари охируззамон (с) танҳо ба сӯи мардуми араб фиристода шудааст, вале аз ояи зерин чун Офтоб рӯшан мегардад, ки ў ба тамоми мардуми ҷаҳон қатъи назар аз нажоду миллат фиристодаи Худо будааст.

وَأَخْرَيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Ва āхарина минҳум ламма̄ ялҳақу̇ биҳим. Ва Ҳува-л-Ъазизу-л-Ҳаким. 3.

3. Ва низ (он Пайгамбар) ба сӯи қавмҳои дигар аз бани Одам фиристода шудааст, ки ҳанӯз ба мусалмонон напайвастаанд. Ва Ў голибу боҳикмат аст.

Маънои ояти мазкур валлоҳу аълам чуни наст, ки паёмбарии ҳазрати Муҳаммад (с) хос барои мардуми араб набуда, балки барои тамоми ҷаҳон аст.

Аз Абӯ Ҳурайра (р) ривоят шудааст, ки чун ин оя нозил шуд, мо аз Расули Худо (с) пурсидем: "Кистанд он қавми ғайри араб?" Расулulloҳ (с) дастӣ мубораки худро бар китфи Салмони Форсӣ ниҳода гуфт: **"Агар имон назди сурайё бошад, мардони ин ҷамоъа ба он мерасанд."**

Баъзе аз муфасссирон бар ин ақидаанд, ки мурод аз "охирин". "Аҷам" аст. Арабҳо форсҳоро ва ғайри онҳоро аҷам мегӯянд. Ба ҳар тақдир, Қуръон бо ин гуна ахбори ғайбӣ худ муъҷиза аст. Зеро ғайри араб дигар қавми ба Ислому воридшавандаро дар он вақт танҳо Худо медонист.

Дар он давроне, ки ин оя ба Расули Худо (с) ваҳй гардид, аз мардуми форс ва умуман Осиё танҳо Салмони Форсӣ Ислому пазируфта буд. Ин оя ва башорати Ҳазрат (с) тадриҷан зоҳир гашт. Ва хизматҳои шоистае, ки мардуми ғайри араб барои Исломи азиз карданд, аз хизмати арабҳо зиёдтар аст. Худованд аз кулли хизматгузори дар роҳи Ислому розӣ бод, Омин.

ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

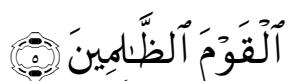
Зāлика фаълуллоҳи юътиҳи ма-й яшāъ. Валлоҳу Зул-фаъли-л-ъазҳим. 4.

4. Ин (баргузидани Пайгамбар) фазли Худованд аст, ки шахсоро хоҳад, медиҳад. Худованд соҳиби фазли бузург аст.

Аллоҳтаъоло ба Ҳабиби Худ (с) фазлу мартабаи бузург ато кардааст. Яъне Ӯ (с)-ро барои тамоми инсоният ба сифати Паёмбар фиристодааст. Ҳамчунин барои мардуми араб, шараф аст, ки Худованд Қуръонро бо луғати онҳо нозил кард ва пайгамбари охирзамонро аз миёни онҳо интихоб намуд. Ин фазлу мартабаро Аллоҳтаъоло ба касе ва қавме хоҳад, медиҳад. Зеро ӯ таъоло соҳиби фазли бузург аст.

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْإِمْمَارِ تَحْمِلُ

أَسْفَارًا بَنَسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي

**Маъсалу-л-лазӣна ҳуммилу-т Тавротта сӯмма лам
яҳмилуҳа ка маъали-л-ҳимари яҳмилу асфаро. Биъса
маъсалу-л-қавми-л-лазӣна каззабу би айятиллāх. Валлоҳу
лā яҳди-л-қавма-з зōлимин. 5.**

*5. Достони онҳое, ки бар онҳо Тавротро ниҳода шуд, пас, онро
набардоштанд, монанди масали харест, ки китобҳоро бардорад.
Бад аст достони қавме, ки оятҳои Аллоҳро дурӯғ мешуморанд.
Ва Худованд қавми ситамгарро ҳидоят намекунад.*

Достони ин оят ба яҳудиён рост меояд, ки Аллоҳтаоло барои онҳо Тавротро нозил намуд. Онҳо даъват шуданд то ба ин китоб амал намуда, ҳидоят ёбанд. Вале чун ин қавм саркашӣ карданд. Аз ин рӯ, Аллоҳтаоло онҳоро ба достони харе монанд кардааст, ки дар пушташ китобҳои бузург бор шудааст. Маълумаст, ки хар ҳайвон аст ва фаросати дарки ин китобҳоро чун инсон надорад. Вай ба ҷуз азобу машаққати боркашонӣ аз ин китобҳо дигар манфиате намебинад. Дар ҳошияи тафсири "Байзовӣ" омадааст, ки Яҳудиён, Таврот мехонанд умуман, онро ба хубӣ дарк мекунад. Аз ҷумла, он оётеро, ки ба саҳеҳу ҳақиқат будани паёмбарии ҳазрати Муҳаммади Мустафо (с), далолат мекунад мехонанд, вале онро нодида мегиранду ба он амал намекунад ва аз он нафъ намебардоранд ба ин хотир онҳоро Худованд мазаммат кардааст.

Дар давоми оя Худованд гуфтааст, ки, бад аст, ки ташбеҳу зарбулмасал бастан барои яҳудиёни тавротдон вале онҳо қавмеанд ба чунин монандсозӣ сазовор. Зеро онҳо бар Офаридгор дурӯғ бастанд ва ояҳои аз набуввати ҳазрати Муҳаммад (с) хабардиҳандаро хат кашиданд, Аллоҳтаоло ҳеҷ гоҳ чунин ситамгоронро ҳидоят нахоҳад кард.

Ва пӯшида нест, ки чунин ҳолат имрӯзҳо дар миёни мусалмонон низ ба мушоҳида мерасад. Ашхосе дида мешавад, ки ба қадри Қуръони азимушшаън, ин таълимоти илоҳӣ, ин неъматӣ наҷотбахши дунёву охират намерасанд, онро истифода намебаранд ва ба ҳамаи он амал намекунад. Ҳар касе, ки худро муъмину мусалмон мешуморад, бояд сайъ ва кӯшиш намояд, ки зери ташбеҳи ин оят гирифторм нагардад.

قُلْ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ هٰدَوْاْ اِنْ زَعَمْتُمْ اَنْكُمۡ اَوْلِيَاءُ لِلّٰهِ مِنۡ دُوْنِ النَّاسِ

فَتَمَنّٰوُاْ الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٦﴾

Қул йӓ айюҳа-л-лази́на ҳа́дӯ иӓ заъамтум аннакум авлийӓу лиллаҳи миӓ дуни-н-наси фа таманнаву-л-мавта иӓ кунтум содиқин. 6.

6. Бигӯ: «Эй касоне, ки яҳудӣ шудед, агар гумон доред, ки албатта, шумо дӯстони Худовандеду на дигарон, пас, агар ростгӯ бошед, маргро орзу кунед».

Аллоҳтаъоло бо нозил кардани чунин оятҳо Расули худро хабар додаст, ки яҳудиҳо ёва мегӯянд. Яъне Худованд дар ин оят пайғамбари худро хитоб намудааст, ки эй пайғамбарам, (Муҳаммад (с),) ба он яҳудиён, бигӯ, ки бо ин қадар сарпечӣ аз фармони Аллоҳтаъоло боз ақида доред, ки танҳо шумо бандаҳои вафодор ва дӯстони Худоед, агар худро ин қадар ростгӯ намоиш медиҳед, то аз ин дорулбало гузареду ба дорулҷаннат расед ва висоли дӯстро пеш аз дигарон соҳиб шавед мавт қадами аввалин аст, чаро маргро орзу намекунад? Ай яҳудиҳо, касе, ки худро дӯсти Офаридгор мешуморад бесаброна муштоқи ҷамоли ҷаҳонорои Вай аст, фонӣ будани ин ҷаҳону доимо боқӣ будани он ҷаҳонро дарк кардааст, дуъо мекунад, ки Худоё, маро аз ин сарои бевафо тезтар бираҳон, то зудтар ба висоли мубораки Ту бирасам.

Дар ояи навбатӣ Аллоҳтаъоло фикри хатои онҳоро бори дигар рад карда, расвогии ишонро баён месозад.

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿٧﴾

Ва лӓ ятаманнавнаҳӯ абадаӓ би ма қаддамат айдиҳим. Валлоҳу Ёалимуӓ би-з-золимин. 7.

7. Ва мавтро ба сабаби он чӣ, ки дастони онҳо пеш фиристодааст, ҳаргиз орзу нахоҳанд кард. Ва Худованд ба (ҳоли)ситаггорон доност.

Онҳо, ки худро дӯстони Худованд муаррифӣ карда, нақӯии охирату Ҷаннатро танҳо барои худ даъво доранд, бояд бидонанд, ки гуноҳи бисёре содир намудаанд, ҳатто аз куфр рӯй нагардонда паёмбари Худоро қабул накарда ба Ё (с) имон наоварданд. Аз ин

хотир ки гунаҳору хатокоранду инро хуб медонистанд, онҳо ҳаргиз таманнои марг намекарданд.

Агар мавтро орзу мекарданд, ҳама ҳалок мегаштанд. Зеро яқин медонистанд, ки Муҳаммади Мустафо (с) барҳақ ва Пайғамбари охируззамон аст. Ин низ яке аз муъҷизаи Паёмбари азизи мо (с) аст, ки яҳудиҳо аз ҳалокати хеш тарсида, таманнои марг накарданд.

Зеро онҳо хуб медонистанд, пас аз марг суолу ҷавоб мешавад, барои амалҳои хеш бояд ҷавоб дод ва мувофиқи гуноҳ ҷазо бояд дид. Ин барои онон бениҳоят даҳшат буд.

Хулоса он зулму гуноҳе, ки аз золимон содир шуд Аллоҳтаъоло ба ҳамаи онҳо олим аст. Хайр яҳудиҳо таманнои марг накарданд, пас дар рӯи Замин ҷовидон зинда хоҳанд монд? Ин ҳақиқатро ояи зерин таъвият мебахшад.

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلْقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ

عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

Қул инна-л-мавта-л лази тафирруна минҳу фа иннаҳу мулаққикум. Ҷумма тураддуна илā Ъāлими-л-гайби ва-ш-шаҳадати фа юнаббиукум би ма кунтум таъмалун. 8.

8. Бигӯ: «Албатта, марге, ки аз он мегурезед, ҳаройина, он шуморо рӯбарӯшаванда аст. Боз ба сӯйи Донандаи ниҳону ошкор ғардониди хоҳед шуд, пас, шуморо ба он ҷӣ ки мекардед, хабар диҳад.

Дар ин оят ҳам ваъид асту ҳам таҳдид. Яъне Аллоҳтаъоло фармудааст, ки эй Муҳаммад (с), ба яҳудиҳо бигӯ, ки он марге, ки шумо аз вай гурезон ҳастед ва аз орзу карданах хавф мебаред ва ҳатто ҷуръати ба забон овардани онро надоред, рӯзе, хоҳ-нохоҳ, шуморо ба ҷанг хоҳад овард ва бидуни майлу хоҳишатон шуморо ба сӯи Худованди якто, ки аз ҳама сирру асрори ниҳону ошкор огоҳ аст, боз мегардонад. Дар он аснӣ, ки ба Аллоҳтаъоло рӯбарӯ шавед ҳама амалҳои шуморо як-як бароятон хабар медиҳаду мувофиқи гуноҳҳои содиркардаатон шуморо ҷазо медиҳад.

Ояи зер аз фазилати намози ҷумъа муъминонро хабар медиҳад:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ

ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾

**Йӓ айюха-л-лазӓна аманӓ изӓ нӓдия ли-с-салӓти ми-й
явми-л-чумуъати фасъав илӓ зикрилӓҳи ва зӓру-л-байъ.**

Зӓликум хайру-л лакум ин кунтум таъламун. 9.

**9. Эй касоне, ки имон овардаед, чун дар рӯзи чумъа барои намоз
азон дода шавад, пас, ба сӯи ёд кардани Аллоҳ саъй кунед ва
хариду фурӯширо бигзоред, агар шумо донанда бошед, ин барои
шумо беҳтар аст.**

Дар як ҳафта рӯзи бофазилат ин рӯзи Чумъа аст. Сухани
Расули Худо (с) аст: **"Дар рӯзҳое, ки Офтоб мебарояд,
беҳтарини рӯзҳо рӯзи Чумъа аст"**. Инчунин Аллоҳтаъоло Одам
(а)-ро дар ҳамин рӯз халқ карда, дар ҳамин рӯз дохили Ҷаннат
гардонид ва дар ҳамин рӯз ӯро аз он берун овардааст.

Дар замони Пайғамбар (с), ва Абӯбакр (р) ва Умар (р) азони
намози чумъа як дафъа буд. Чун ҳазрати Усмон (р) халифа
шуданд, шаҳр калон шудан гирифт, мардум низ бисёр шуданд.
Мардум машғули тиҷорат буданд. Ба хоҳири он ки мардум дар
ғафлат намонанд, ҳазрати Усмон (р) аз ҳавлии худ, ки Завро ном
дошту баландтарин мавзеи Мадина буд, пеш аз намози чумъа
азони иловагиро ташкил намуданд.

Одамон азонро шунида рӯ ба масҷид меоварданд. Чун имом
ба минбар мебаромад, азони дувум, ки азони аслии буд, гуфта
мешуд. Ҳукми оя вобаста ба азони дуюм аст. Ба мазмуни ин оя 2-
ракаъат намози бо ҷамоъат, яъне намози Чумъа бар муъминон
фарз шуд. Вақти намози Чумъа вақти намози пешин аст ва вай ба
ҷойи пешин хонда мешавад.

Аз ин рӯ Худованд фармудааст, ки эй муъминон чун бонги
азонро шунидед, аз шугли худ фориғ гардед ва барои шунидани
вазъу насиҳату хутба ва барои ибодати Аллоҳ ба намози чумъа
бишитобед. Агар шумо аҳли фаҳм бошед, бояд бидонед, ки ин
тиҷорат барои шумо нисбат ба он тиҷорати молие, ки доред
манфиъати бештаре дорад.

Фазилатҳои судбахш барои касоне, ки дар он рӯз барои адои
намоз бо ҳам ҷамъ омаданд ин аст: Якум дар дуои ҷамоат хайру
баракати бештар аст. Дуюм: баъд аз ҳар намоз аз Худо ҳоҷат

пурсида шавад, иншоаллоҳ, иҷобат мешавад. Севум яке аз фазилатҳои рӯзи ҷумъа мавҷудияти лаҳзаи қабули дуои бандагон дар давоми рӯз аст. Аммо дар ахбор оид дар кадом қисми рӯз ба вуқӯ пайвастании ин лаҳза маълумоти аниқ нест. Баъзе олимони бузурги Ислом ақида доранд, ки ин лаҳза, иншоаллоҳ, охири намози Ҷумъа аст. Чаҳорум тарки намози Ҷумъа беузр гуноҳи бузург аст. Худованд аз фазилати ин намоз ва ин рӯз мо ва шуморо баҳравар гардонад. Омин.

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ

وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾

Фа изā қузияти-с-салātu фанташиру фи-л-арзи вабтағу миñ фазлиллаҳи вазкуруллоҳа каси́ра-л лаъаллакум туфлиҳун. 10.

10. Пас, чун намоз тамои шуд, дар Замин парешон шавед ва аз фазли Худованд талаб кунед ва Аллохро бисёр ёд кунед, то шояд, ки растагор шавед.

Дар ояи 9-ӯм амри Худованд буд, ки бо шунидани садои азон хариду фурӯшро қатъ намуда, барои хондани намози ҷумъа ҳозир шавед. Дар ин оя бошад Аллоҳтаъоло фармудааст, ки баъди адои намоз метавонед аз паи шуғли хеш равед, аз барои худ ва наздикони худ ва ҳамдинони худ фазли Худовандро дархост кунед ва ҳарчи бештар метавонед Худоро ба некӣ ёд созед, то аз фазлу марҳамати Ӯ таъоло баҳравар гардед ва аз ҷумлаи растагорон бошед.

Аллоҳтаъолоро бо дилу забон бисёр зикр кардан қалбҳоро рӯшан месозад ва ҳубби дунёро аз он дур мегардонад, аз шаҳватҳо ва дигар амалҳои номатлуб барканор месозад ва тарси қиёматро бештар сохта, саодати дунё ва охиратро подош медиҳад. Яъне зикри Аллоҳтаъоло дар итоату ибодати Ӯ қарор гирифта нааст.

Касе ба амрҳои Парвардигор амал кунад ва аз наҳй кардаҳои Ӯ таъоло бипарҳезад ва дар тамоми корҳои худ, Ӯ таъолоро шоҳид донад чунин фард аз ҷумлаи зокирон (зикркунандагон) аст.

Баъдан Аллоҳтаъоло дар ояи зер аз ҳоли инсонҳое, ки дунёи фонири аз охирати боқӣ беҳтар мешуморанд, хабар медиҳад:

وَإِذَا رَأَوْا تِجْرَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ

خَيْرٌ مِنَ اللَّهِ وَمِنَ التِّجَرَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

Ва изā раав тиҷаратан ав лаҳванин фаъззӯ илайҳа ва таракука қоимā. Қул ма ъиндаллоҳи хайру-м мина-л-лаҳви ва мина-т-тиҷараҳ. Валлоҳу хайру-р-розиқин. 11. 11. Ва чун корвонеро ё бозиеро бинанд, мутафарриқ шуда рӯ ба он меоранд ва туро (дар намоз) истода бигзоранд. Бигӯ: «Он чи назди Аллоҳ аст, аз бозӣ ва аз тиҷорат беҳтар аст ва Аллоҳ беҳтарин рӯзидиҳанда аст».

Аз камоли беҳирадӣ ва беинсофии инсон аст, ки вақти ибодат аз ибодати Худо рӯгардон шуда, аз пайи шуғли хеш меравад.

Чун ибодати Аллоҳтаъоло ба ҷо оварда шавад, барои пайдо кардани ризқ Худо худаш мададу ёрӣ медиҳад. Зеро ризқдиҳандаи бандагон Худованд аст. Адибе гуфтааст:

**Ризку рӯзӣ мерасад аз Ҳаққ,
Ғами беҳуда меҳурад аҳмақ.**

Ин ояи карима ба сӯи баъзе аз саҳобагони Расулуллоҳ (с) итобест, ки ба ҳангоми хутба хондан ӯ (с)-ро тарк карда, паси кори хеш рафтанд. Дар ин мазмун муфасссирон чунин ривоят оварданд; Расули Худо (с) машғули хондани хутбаи намози Ҷумъа болои минбар буд, дар ин асно корвони тиҷорат аз Шом баргашт. Замони гуруснагӣ буд ва нархи ғизо басо баланд. Тоҷиронро одат ин буд, ки бо садои табл ва садоҳои хурсандӣ ворида шаҳр мешуданд. Чун ин садо ба гӯши саҳобагон расид ба ғайри 12 нафар аз саҳобагон боқи саросема ба истиқболи корвон шитобиданд.

Дар ин ҳангом ояи мазкур нозил шуд ва дар он Аллоҳтаъоло Паёмбари худ (с)-ро хитоб намуда, фармуд, ки ба онҳо бигӯяд, ки чаро ба сӯи корвон ё бозӣ рӯ оварда, туро ба минбар истода мегузоранд? Ба онҳо фаҳмон, ки он чи ки назди Худованд аст аз тиҷорату бозию тамошои шумо беҳтар аст ва Офаридгор беҳтарин ризқдиҳанда аст. Аз Худои худ ризқи худро талаб кунед, чаро ба сӯи корвон мешитобед?

Поёни сураи “Ҷумъа” ва лиллоҳил ҳамд.